

Tunnistetiedot poistettu

Käännös

C-612/23 – 1

Asia C-612/23

Ennakkoratkaisupyyntö

Jättämispäivä:

6.10.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Oberlandesgericht Düsseldorf (Saksa)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

21.9.2023

Kantaja, valittaja ja vastapuoli:

Verbraucherzentrale Berlin e. V.

Vastaaja, valittaja ja vastapuoli:

Vodafone GmbH

[– –]

Julistettu 21.9.2023

[– –]

OBERLANDESGERICHT DÜSSELDORF

VÄLIPÄÄTÖS

Asiassa

Verbraucherzentrale Berlin e. V., [– –] Berliini,

kantajana, valittajana ja vastapuolena,

[– –]

vastaan

Vodafone GmbH, [– –] Düsseldorf,

vastaajana, valittajana ja vastapuolena,

[– –]

Oberlandesgericht Düsseldorfin siviiliasioita käsittelevä 20. jaosto on [– –]

päättänyt seuraavaa:

I.

Asian käsittelyä lykätään.

II.

Oberlandesgericht Düsseldorf esittää Euroopan unionin tuomioistuimelle yleispalvelusta ja käyttäjien oikeuksista sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen alalla 7.3.2002 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/22/EY (yleispalveludirektiivi) 30 artiklan 5 kohdan, sellaisena kuin se on muutettuna Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/136/EY 1 artiklan 21 alakohdalla, tulkinnasta seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

Onko käsitteen ”sopimuksen alkaessa [määrättävä sitoumusaika]” ymmärrettävä tarkoittavan ainoastaan ensimmäisen sopimuksen kesto vai myös ajantasaisiin tahdonilmaisuihin perustuvan, kauan ennen ensimmäisen sopimuksen voimassaolon päättymistä tehdyn ja täytetyn sopimussuhteen jatkamista koskevan sopimuksen kesto, jos sen sisältönä ovat ensimmäiseen sopimukseen nähden muuttuneet elinkeinonharjoittajan ja asiakkaan suoritukset?

Perustelut:

- 1 Kantajana oleva kuluttajansuojayhdistys, jolla on kanneoikeus, riitauttaa vastaajan, joka tarjoaa sähköisen viestinnän palveluja muun muassa matkapuhelinliikenteen alalla, tietyn menettelytavan pitkäaikaisiin asiakkaisiin nähden, sellaisena kuin sitä on käytetty esimerkiksi kahden asiakkaan, nimittäin ensimmäisen ja toisen asiakkaan, tapauksessa.
- 2 Asiakkaat olivat tehneet vastaajan kanssa ensimmäisen sopimuksen, jossa oli kiinteä sitoumusaika. Muutamia kuukausia ennen tämän ensimmäisen sopimuksen voimassaolon päättymistä vuonna 2018 he halusivat vaihtaa liittymää (ensimmäisen asiakkaan tapauksessa Vodafone Red 2016 S -liittymästä Vodafone Red L -liittymään, toisen asiakkaan tapauksessa tuntemattomasta liittymästä allnet-Flat Max -liittymään), mihin liittyi uuden älypuhelimien ostaminen – alennettuun hintaan – ja korkeampi kuukausimaksu, ja kääntyivät näin ollen vastaajan toimipisteen puoleen.

- 3 Vastaajan laatimassa ja ensimmäisen asiakkaan samalla sopimusnumerolla allekirjoittamassa ”Vodafone-palveluja koskevan nykyisen sopimuksen lisäsopimuksessa” [– –] todettiin ensinnäkin seuraavaa:

”Olette päättäneet ostaa ennen sitoumusajan päättymistä alennettuun hintaan uuden älypuhelimien tai tabletin ja siten tehdä uuden sopimuksen. [Ensimmäisen sopimuksen vähimmäiskeston päättymistä seuraavana päivänä] alkaa sopimukseenne uusi 24 kuukauden sitoumusaika. – –”

Sopimuksen kohdassa ”Hinta” määrättiin seuraavaa:

”Sopimukseen sovelletaan entiseen tapaan tätä hintaa:

Red L ja Basic Phone – –”,

siis ”uusi” liittymä ”uusine” hintoineen. Toisen sopimusmääräyksen mukaan ainoastaan Red L -liittymään saatavilla olevaa suurempaa datamäärää koskeva optio oli määritettävä jo sopimuksen allekirjoituspäivänä. Ensimmäinen asiakas sai uuden älypuhelimien heti käyttöönsä, ja vastaaja laskutti viipymättä uuden hinnan. Vastaaja otti myöhemmin sen kannan, että ”lisäsopimuksen” 24 kuukauden kesto ei ala kulua jo sen allekirjoittamisesta vaan vasta ensimmäisen sopimuksen voimassaolon päättymisestä useita kuukausia myöhemmin.

- 4 Toisen asiakkaan ”Sopimussuhteen jatkamista koskevassa sopimuksessa” [– –] todettiin seuraavaa:

”Sopimuksen alkamispäivä:
13.8.2018

Sopimuksen kesto: 26 kuukautta – –”.

13.8.2018 on päivämäärä, jona toinen asiakas kävi vastaajan toimipisteessä. Uusi älypuhelin luovutettiin toiselle asiakkaalle välittömästi, ja vastaaja laskutti allnet-Flat Max -liittymän hinnan kyseisestä päivästä alkaen. Asiakkaan valitukseen siitä, että sopimuksen kesto ylittää 24 kuukautta, vastaaja vastasi, että 24 kuukauden sitoumusaikaan lisätään ensimmäisen sopimuksen jäljellä oleva voimassaoloaika.

- 5 Kantaja on väittänyt, että sopimus sitoo näin ollen asiakasta televiestintälain (Telekommunikationsgesetz, jäljempänä TKG) 43b §:n ensimmäisen virkkeen, sellaisena kuin sitä sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, ja joka tapauksessa siviililain (Bürgerliches Gesetzbuch, jäljempänä BGB) 309 §:n 9 kohdan a alakohdan (joka koskee sellaisten yleisten sopimusehtojen pätemättömyyttä, joissa määrätään tiettyjen sopimusten toista sopimuspuolta yli kahdeksi vuodeksi sitovasta voimassaoloajasta), sellaisena kuin sitä sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, vastaisesti yli 24 kuukautta. Se on näin ollen vaatinut, että

vastaaja määrätään

I.

[– –] lopettamaan vastaisuudessa kuluttajien kanssa tehtäviin sähköisen viestinnän sopimukseen liittyvien kaupallisten toimien yhteydessä

1.

sellaisten sopimusten tekeminen sopimuksen vaihdon yhteydessä, joiden mukaan uuden sähköistä viestintää koskevan sopimuksen sitomusaika on 24 kuukautta ja tämä sitomusaika alkaa kulua vasta edeltävän sähköistä viestintää koskevan sopimuksen sitomusajan päättymisen jälkeen, [– –] [tästä ja jäljempänä on poistettu viittaukset kummassakin yksittäistapauksessa toimitettujen asiakirjojen liitteisiin], kun uuden sähköistä viestintää koskevan sopimuksen on kuitenkin tarkoitus tulla voimaan jo ennen edeltävän sähköistä viestintää koskevan sopimuksen voimassaolon päättymistä, jos tämä [– –] johtaa siihen, että sopimus sitoo kuluttajaa yli 24 kuukautta;

toissijaisesti

sellaisten sopimusten tekeminen sopimuksen vaihdon yhteydessä, joiden mukaan uuden sähköistä viestintää koskevan sopimuksen toista sopimuspuolta sitova kesto on kaksi vuotta ja tämä aika alkaa kulua vasta edeltävän sähköistä viestintää koskevan sopimuksen sitomusajan päättymisen jälkeen, [– –] kun uuden sähköistä viestintää koskevan sopimuksen on kuitenkin tarkoitus tulla voimaan jo ennen edeltävän sähköistä viestintää koskevan sopimuksen voimassaolon päättymistä, jos tämä [– –] johtaa siihen, että sopimus sitoo kuluttajaa yli 24 kuukautta, sikäli kuin kyse ei ole erillisistä sopimuksista;

ja/tai

2.

sellaisen päivämäärän ilmoittaminen kuukausina laskuissa ja/tai sähköistä viestintää koskeviin sopimuksiin tehtävien sopimusmuutosten vahvistuksissa, jona päättyy sitomusaika, jonka seurauksena sopimus sitoo kuluttajaa yli 24 kuukautta [– –];

toissijaisesti

sellaisen päivämäärän, jona sitomusaika päättyy, tai sellaisen sitomusajan keston ilmoittaminen kuukausina laskuissa ja/tai sähköistä viestintää koskeviin sopimuksiin tehtävien sopimusmuutosten vahvistuksissa, minkä seurauksena kuluttajaa sitova sopimus on voimassa yli kaksi vuotta, sikäli kuin kyse ei ole erillisestä sopimuksesta, [– –]

ja/tai

4

3.

vetoaminen siihen, että ennen edeltävän sähköistä viestintää koskevan sopimuksen sitoumusajan päättymistä tehtävien sopimusmuutosten yhteydessä uuden sähköistä viestintää koskevan sopimuksen myötä alkavaan sopimuksen 24 kuukauden keston lisätään edeltävän sähköistä viestintää koskevan sopimuksen jäljellä oleva voimassaoloaika [– –].

[– –]

- 6 Vastaja on vaatinut, että kanne hylätään. Se on väittänyt, että kyse on pelkästään yhteisymmärryksessä tapahtuvasta sopimuksen jatkamisesta, johon ei voida soveltaa televiestintälain 43b §:n ensimmäistä virkettä, sellaisena kuin sitä sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, eikä siviililain 309 §:n 9 kohdan a alakohtaa. Tähän ei sen mukaan päde yleisiin sopimusehtoihin kohdistuva valvonta, koska kyse on erillisistä sopimuksista.
- 7 Landgericht tuomitsi vastaajan valituksenalaisella tuomiolla toissijaisten vaatimusten I.1 ja I.2 mukaisesti [– –]. Perusteluissaan se totesi seuraavaa: Moitituilla menettelyillä ei tosin rikota mainittuja säännöksiä; niihin sisältyvät kiellot kohdistuvat pelkästään ensimmäisten sopimusten keston eivätkä jatkosopimusten keston, joista käsiteltävässä asiassa on kyse – sopimussisällön muutoksista huolimatta. Sopimuksissa on kyse kuitenkin yleisistä sopimusehdoista, jotka ovat BGB:n 307 §:n [joka koskee sellaisten yleisten sopimusehtojen pätemättömyyttä, jotka asettavat sopimusosapuolen kohtuuttoman epäedulliseen asemaan lojaliteettiperiaatteen vastaisesti] vastaisia; tutkittaessa, ovatko ne lainvastaisia, on otettava huomioon BGB:n 309 §:n 9 kohdan a alakohdan arviointi.
- 8 Molemmat asianosaiset riitauttavat tämän tuomion siltä osin kuin se on niiden kannalta epäedullinen, [– –]
- 9 Asiaa käsittelevä jaosto on ensimmäisessä oikeudenkäynnissä hyväksynyt kantajan tekemän valituksen ja hylännyt vastaajan tekemän valituksen. Se katsoi tässä yhteydessä, [että] vastaajan moitittu menettely on mainittujen säännösten vastainen, etenkin silloin, jos sitä tulkitaan asian kannalta merkityksellisten direktiivien taustaa vasten. Bundesgerichtshof kumosi kyseisen tuomion, koska tuolloin käytettävissä olleiden asiakirjojen perusteella ei voitu katsoa, että ”lisäsopimusten” mukaisen muutetun suoritusten vaihdon oli tarkoitus alkaa jo päivänä, jona asiakas kävi vastaajan toimipisteessä; ensimmäisen asiakkaan kanssa tehtyyn sopimukseen sisältyvät muotoilut viittasivat sen mukaan pikemminkin siihen, että suoritusten vaihdon oli tarkoitus alkaa vasta ensimmäisen sopimuksen voimassaoloajan päätyttyä. Toista asiakasta koskevassa [asiakirjassa] ei esitetä itse sopimusasiakirjaa vaan ainoastaan vastaajan toimittama sopimusvahvistus. Se palautti asian nyt asiaa käsittelevälle jaostolle lisäselvitysten tekemiseksi tosiseikkojen osalta.
- 10 Asiaa käsittelevä jaosto on tehnyt lisäselvityksiä tosiseikkojen osalta. [– –]

11 [– –] [Kysymys siitä, milloin muutetun suoritusvaihtojen kyseisten sopimusten mukaisesti oli tarkoitus alkaa. Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin lähtee – etenkin sopimusten tosiasiallisen täyttämisen perusteella – siitä, että ”lisäsopimuksen” ja vastaajan asiakkaidensa kanssa sopiman ”sopimuksen jatkamisen” oli molempien sopimuspuolten yhtäpitävän tahdon mukaisesti tarkoitus tulla voimaan ja niiden täyttämisen oli tarkoitus aloittaa jo sinä päivänä, jona asiakas kävi vastaajan toimipisteessä.]

12 Tätä taustaa vasten esille tulee nyt esitettävä ennakkoratkaisukysymys. Kanne on ensisijaisten vaatimusten osalta perusteltu, jos moititulla menettelytavalla on rikottu televiestintälain 43b §:n ensimmäistä virkettä, sellaisena kuin sitä sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan. Kyseisen säännöksen sanamuoto oli seuraava:

”Kuluttajien ja yleisesti saatavilla olevia sähköisen viestinnän palveluja tarjoavien yritysten välisissä sopimuksissa sopimuksen alkaessa määrättävä sitomusaika ei saa ylittää 24 kuukautta.”

Kyseisellä säännöksellä pannaan täytäntöön yleispalvelusta ja käyttäjien oikeuksista sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen alalla 7.3.2002 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/22/EY (yleispalveludirektiivi) 30 artiklan 5 kohta, sellaisena kuin se on muutettuna Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/136/EY 1 artiklan 21 alakohdalla; kyseisen 30 artiklan 5 kohdan sanamuoto on seuraava:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kuluttajien ja sähköisen viestinnän palveluja tarjoavien yritysten välisissä sopimuksissa ei sopimuksen alkaessa määrätä sitomusajasta, joka ylittää 24 kuukautta.”

Direktiivin 2009/136 johdanto-osan 47 perustelukappaleessa todettiin tästä seuraavaa:

”Jotta kuluttajat voisivat saada täyden hyödyn kilpailuista markkinoista, heidän olisi voitava tehdä tietoisia valintoja ja vaihtaa palveluntarjoajaa silloin, kun se on heidän etujensa mukaista. On olennaisen tärkeää varmistaa, että he voivat tehdä näin ilman oikeudellisia, teknisiä tai käytännöllisiä esteitä, jotka voivat liittyä muun muassa sopimusehtoihin, menettelyihin ja maksuihin. Tämä ei estä kohtuullisen vähimmäiskeston sisällyttämistä kuluttajasopimuksiin.”

Televiestintälain 43b §:n ensimmäistä virkettä oli siten tulkittava direktiivin mukaisesti.

13 Aluksi on huomautettava, ettei tässä menettelyssä tule esille kysymys siitä, mistä ajankohdasta 24 kuukauden ajanjakso alkaa kulua, jo sopimuksen tekoajankohdasta vai vasta palvelun tarjoamisen sovitusta alkamisajankohdasta. Ensiksi mainitun näkemyksen mukaan vastaajan menettely olisi tosin joka tapauksessa moitittavaa, koska sopimuksen tekoajankohdan ja sopimuksen keston

sovitun päättymisen välinen aika ylittää 24 kuukautta. Tällainen rikkominen ei kuitenkaan ole kannevaatimusten kohteena.

- 14 Direktiivin 2002/22 30 artiklan 5 kohdan korvanneella direktiivin (EU) 2018/1772 105 artiklan 1 kohdalla ja sen täytäntöönpanosäännöksellä eli 1.12.2021 alkaen sovelletulla televiestintälain uuden version 56 §:llä ei myöskään ole välitöntä merkitystä tässä. Saksan oikeuden mukaan moitittuun menettelyyn perustuva kieltokanne voidaan hyväksyä vain, jos menettely oli lainvastainen jo sen tapahtumisen aikaan. Nykyisellä oikeustilalla voi siten olla korkeintaan välillistä merkitystä, jos uudella oikeustilalla tehdyistä muutoksista on tarkoitus tehdä päätelmiä aiemmin vallinneesta oikeustilasta.
- 15 Se, mitä ”sopimuksen alkaessa [määrättävällä sitoumusajalla]” on ymmärrettävä, on Saksassa kiistanalaista.
- 16 Yhden näkemyksen mukaan sillä tarkoitetaan ainoastaan ”ensimmäistä sopimusta”. 24 kuukauden rajoitusta sovelletaan siten ainoastaan aivan ensimmäiseen tehtyyn sopimukseen. Jos sopimusta jatketaan, siihen ei sovelleta kyseistä rajoitusta. Tämä pätee sekä tapaukseen, jossa sopimus – kuten alun pitäenkin on kaavailtu – jatkuu, ellei sitä irtisanota (tätä rajoitetaan kuitenkin direktiivin 93/13/EY liitteessä [olevan 1 kohdan] h alakohdalla ja sen täytäntöön panevalla siviililain 309 §:n 9 kohdan b alakohdalla sekä nykyisin direktiivin 2018/1772 105 artiklan 3 kohdalla ja sen täytäntöön panevalla televiestintälain uuden version 56 §:n 3 momentilla), että tapaukseen, jossa sopimuksen keston pidentäminen perustuu sopimuspuolten molemminpuoliseen ja ajantasaiseen tahdonilmaisuu. Tämän näkemyksen mukaan näin on myös siinä tapauksessa, että sopimuksen pidentämisen yhteydessä tehdään samanaikaisesti muutoksia suorituksiin ja vastikkeita koskeviin sopimusehtoihin.
- 17 Asiaa käsittelevän jaoston [– –] edustaman toisen näkemyksen [– –] mukaan ”sopimuksen alkaessa [määrättävällä sitoumusajalla]” tarkoitetaan jokaista ajantasaisilla tahdonilmaisuilla määritettyä sitoumusaikaa. Kuten direktiivin 2002/22 johdanto-osan 47 perustelukappaleesta (ks. edellä 12 kohta) ilmenee, kuluttajalle on joka tapauksessa tarkoitus [tarjota] kohtuullisen sitoumusajan (joka on kyseisen direktiivin mukaan enintään 24 kuukautta) päättymisen jälkeen myös kilpailuympäristöön liittyvistä syistä mahdollisuus sopimuksen päättämiseen. Kyseisessä johdanto-osan perustelukappaleessa mainittua perustetta sovelletaan riippumatta siitä, onko kyse ensimmäisestä sopimuksesta vai sopimuksen jatkamisesta. Jos edellä 16 kohdassa esitetty näkemys on oikea, sopimuksen jatkamisesta tehtävien sopimusten, jotka syntyvät ajantasaisten tahdonilmaistusten seurauksena, kestosta ei olisi selkeitä määräyksiä – ei aiemmin eikä nykyisin –, jos sitä, että direktiivin 2018/1772 105 artiklan 1 kohdan ensimmäisestä virkkeestä on jätetty pois edeltäjäsäännöksessä ollut ilmaisu ”sopimuksen alkaessa”, on pidettävä pelkkänä toimituksellisena virheenä, jolla ei ole sisällöllistä merkitystä, kuten vastaaja väittää. Lisäksi on huomattava, että edellä 16 kohdassa kuvatussa näkemyksessä sopimusmuutosten merkitystä arvioidaan sen mukaan, onko kyse kansallisen oikeuden mukaan pelkästä

sopimuksen jatkamisesta (vaikka sen yhteydessä muutettaisiinkin sopimuksen sisältöä) vai niin sanotusta uudistamisesta (sopimuksen tekemisestä uudelleen siten, että vanha sopimus päättyy kokonaisuudessaan), jolloin direktiivin tulkinta tehdään riippuvaiseksi kansallisen oikeuden käsitteistä. Asiaa käsittelevän jaoston edustaman näkemyksen mukaan käsite ”sopimuksen alkaessa [määrättävä sitoumusaika]” on ymmärrettävä vastakohtaksi sopimuksen keston hiljaiselle jatkamiselle, johon viitattiin aiemmin direktiivin 93/13 liitteessä [olevan 1 kohdan] h alakohdassa ja johon viitataan nykyisin direktiivin 2018/1972 105 artiklan 3 kohdassa. Näin rajattaisiin selkeästi toisistaan sekä unionin oikeuden että kansallisen oikeuden [– –] mukaiset sääntelyalat. Se, että direktiivin 2018/1972 105 artiklan 1 kohdan ensimmäisestä virkkeestä on jätetty pois edeltäjäsäännöksessä ollut ilmaisu ”sopimuksen alkaessa”, selittyy asiaa käsittelevän jaoston mukaan sillä, että sopimuksen hiljaisesta jatkamisesta säädetään nykyisin heti sitä seuraavissa kohdissa.

- 18 Vastaaja väittää, että kuluttajan suojan tarve on vähäisempi sopimuksen jatkamisen yhteydessä, koska kuluttaja tuntee jo elinkeinonharjoittajan luotettavuuden ja sopimuskäytännön. Tämä väite ei päde alun alkaenkaan nyt tarkasteltavassa tapauksessa ratkaistavana olevaan sopimuksen jatkamiseen, jonka yhteydessä muutetaan suorituksia koskevia velvoitteita, täysin riippumatta siitä, ettei tämä näkökohta direktiivin 2002/22 johdanto-osan 47 perustelukappale (ks. edellä 12 kohta) huomioon ottaen oikeuta 24:ää kuukautta pidempää sitoumusaikaa.

[– –]